

Roland Schimmelpfennig

Op een heldere,
ijskoude ochtend
in januari

Vertaald uit het Duits door
Annemarie Vlaming

Ambo|Anthos
Amsterdam

Op een heldere, ijsskoude ochtend in januari, aan het begin van de eenentwintigste eeuw, stak even na zonsopgang een wolf de bevroren grensrivier tussen Duitsland en Polen over.

De wolf kwam vanuit het oosten. Hij liep over het ijs van de bevroren Oder, bereikte de overkant en bewoog zich toen verder in westelijke richting. Achter de rivier stond de zon nog laag boven de horizon.

In het ochtendlicht liep de wolf onder de wolkeloze hemel over uitgestrekte, besneeuwde akkers, tot hij bij de bosrand aankwam en tussen de bomen verdween.

Een dag later vond een jager in een bos dertig kilometer ten westen van de bevroren rivier het bloederige kadaver van een ree. Naast de dode ree in de sneeuw zag de jager de sporen van een wolf.

Dat was niet ver van Vierlinden bij Seelow. De laatste wolf was hier meer dan honderdzestig jaar geleden gesignaleerd, in het jaar 1843.

De wolf bleef tot midden februari in die contreien. Niemand zag de wolf, ze zagen alleen zijn spoor en het bloederige wild in de sneeuw.

Het was een erg koude en lange winter. Tegen het einde van de tweede week van februari begon het een paar dagen achtereen aan één stuk door te sneeuwen.

Op de avond van 16 februari raakte op de volledig ondergesneeuwde snelweg tussen Polen en Berlijn een tankwagen in een slip.

De tankwagen kwam dwars op de weg te staan en kantelde. Twee andere vrachtwagens reden op de tankwagen in en vatten vlam. De tankwagen ontplofte. Geen van de chauffeurs overleefde het.

Zestig voertuigen botsten in de nasleep van dit ongeluk op het spekgladde wegdek op elkaar en kwamen klem te zitten. De mensen konden hun ingedeukte auto's niet meer uit en het vuur verspreidde zich verder.

Dat was ongeveer ter hoogte van het Glieningmoor. In een oogwenk ontstond een ruim veertig kilometer lange file richting de Poolse grens. De snelweg werd in beide richtingen afgesloten.

Het werd nacht. De bestuurders van de auto's in de file schakelden motoren en koplampen uit. De sneeuw bedekte de snelweg en de stilstaande auto's in het donker.

Op de vluchtstrook passeerden brandweerauto's en ambu-

lances de eindeloze rij voertuigen. Het bleef maar sneeuwen. Alles stond stil.

De jonge Pool was van een dorp in de buurt van Warschau op weg naar Berlijn, en hij was al elf uur onderweg. Hij stond al drie uur in de sneeuw op de snelweg. Van een afstand zag hij de gloed van de nog altijd brandende voertuigen.

De ontplofte tankwagen en het weggedeelte waar de kettingbotsing had plaatsgevonden lagen zo'n drie kilometer verderop.

De motor van de oude Toyota was uit. De man had het koud. Hij had niet genoeg brandstof om de motor te laten draaien. Soms draaide hij de sleutel half rond in het contact en zette hij de ruitenwissers even aan. Hij was bang dat de accu leeg zou raken. Hij liet het licht in de auto uit, evenals de radio. In het donker zat hij in zijn Toyota.

'Dit gaat nog wel twintig uur duren!' had hij een Poolse vrachtwagenchauffeur een tijdje eerder op de snelweg horen roepen. 'Dit gaat nog wel twintig uur duren!' had de man steeds opnieuw geroepen.

De jonge Pool stapte uit zijn auto en maakte met zijn telefoon foto's van de vuurgloed in de verte. Toen stapte hij weer in. Je zag niets op de foto's.

Hij belde zijn vriendin, Agnieszka, die op hem wachtte in Berlijn.

'Nee, dit gaat nog uren duren.'

'Wat ga je doen?' vroeg ze. 'Heb je een deken?'

'Ik heb mijn slaapzak achterin liggen.'

'Laat de auto staan en loop naar het dichtstbijzijnde dorp.'

'Er is hier geen dorp.'

'Ergens is een dorp. Er moet een dorp zijn.'

'Er is hier niets, er is niets te zien.'

‘Er moet een dorp zijn, Tomasz, loop naar het dichtstbijzijnde dorp, je vriest nog dood daar.’

‘Er is hier geen dorp. Ik kan de auto hier niet laten staan.’

Nadat hij nog een uur in de file had gestaan, stapte Tomasz uit de auto om naar de plek van het ongeluk te lopen. Voordat hij vertrok zocht hij naar een oriëntatiepunt, want hij wist dat hij zonder oriëntatiepunt de ingesneeuwde Toyota niet terug zou vinden.

Aan de kant van de weg, rechts voor hem, stond een afstandenbord, BERLIJN 80 KM.

Ik ben een padvinder, dacht hij, ik ben verdomme een padvinder.

Tomasz liep naar de plek van het ongeluk. Het bleef maar sneeuwen. De zwaailichten van de ambulances draaiden rond in het donker. Toen hij dichterbij kwam, zag hij de witblauwe vlammen van de snijbranders waarmee de brandweermannen de mensen uit de in elkaar geklemde voertuigen probeerden te bevrijden. Hij hoorde geroep en geschreeuw. Langs de kant van de weg stond een man van een jaar of zestig in de opstuvende sneeuw, fors, in zijn hemd, onder het bloed, waarschijnlijk een vrachtwagenchauffeur.

‘Kan ik je helpen?’ riep Tomasz in het Pools naar de man die hij uit Warschau meende te kennen, maar de man schreeuwde terug: ‘Bemoei je met je eigen zaken!’

Een helikopter landde aan de andere kant van de snelweg. Er stonden schijnwerpers opgesteld. Ambulanceverpleegkundigen reden iemand op een brancard naar een van de ambulances. Ze renden zo hard als ze konden. Een vrouw rende naast de brancard mee. Ze schreeuwde iets, steeds opnieuw, een woord of een naam, tot ze uitgleed en in de sneeuw viel. De verpleegkundigen renden verder.

Tomasz draaide zich om. Hij liep tussen de stilstaande auto's terug het donker in.

Drie ambulances met zwaailicht kwamen hem op de vluchstrook tegemoet. Hij zocht in de opstuivende sneeuw naar zijn oriëntatiepunt, het bord met de afstanden. Hij vond de ingesneeuwde Toyota en liep om de auto heen om de slaapzak uit de kofferbak te halen.

Tomasz en Agnieszka woonden al drie jaar samen in Berlijn. Meestal werkte hij voor een Pool, voor Marek. Marek en zijn team stripten huizen of renoveerden ze. Ze deden alles.

In Polen had Tomasz altijd alleen gewerkt. Soms had hij, als hij buiten Warschau een klus had, 's nachts in zijn slaapzak op de bouwplaats of in zijn auto overnacht, alleen – maar in Duitsland ging dat niet meer.

Sinds Tomasz in Duitsland woonde kon hij er niet meer tegen om alleen te werken. Sinds hij in Duitsland was kon Tomasz er niet meer tegen om alleen te zijn.

Het slot van de kofferbak van de Toyota was bevroren. Rechts voor hem stond het bord langs de kant van de weg: tachtig kilometer naar Berlijn.

Toen zag hij de wolf. De wolf stond voor het bord, langs de ondergesneeuwde weg, zeven meter bij hem vandaan, niet meer.

Een wolf, dacht Tomasz, dat ziet eruit als een wolf, waarschijnlijk een grote hond; wie laat zijn hond hier nou rondlopen, of is het toch een wolf?

Hij maakte een foto van het dier voor het bord in de opstuivende sneeuw. De flits in het donker.

Even later was de wolf verdwenen.

Ze had een bloeduitstorting onder haar rechteroog en een kapotte lip.

Het meisje zat onder het afdakje van de enige bushalte van het dorp. Het dorp heette Sauen, in de buurt van Beeskow, Landkreis Oder-Spree.

Het was vroeg in de ochtend, halfzeven. Het was nog donker. Ze zat op de schoolbus te wachten. Ze was zestien. Haar moeder had haar de avond daarvoor twee keer in haar gezicht gestompt.

De sneeuw viel in de lichtkring van de lantaarnpaal. Het dorp bestond uit niet meer dan een paar huizen langs de provinciale weg.

Naast haar op het bankje in het bushokje zat haar vriend.

‘Laten we ervandoor gaan,’ zei ze tegen haar vriend.

Beiden droegen ze een zware leren jas, legerlaarzen, kettingen en piercings, maar hun gezichten waren glad en hun lijven tenger.

‘Waar wil je naartoe?’ vroeg hij.

‘Naar Berlijn,’ zei ze.

Toen de bus kwam waren ze al vertrokken. Ze liepen niet langs de provinciale weg. Op de provinciale weg zou vroeg of laat iemand zijn gestopt – twee kinderen 's morgens vroeg in de sneeuw. Ze namen de landweggetjes.

Het meisje heette Elisabeth en de jongen heette Micha.

Toen ze bij het bos aankwamen, stopte het voor het eerst in vier dagen eindelijk met sneeuwen.

‘Fuck, fuck, fuck,’ zei Charly met opengesperde ogen en een glimlach. ‘Moet je zien, moet je zien!’

Jacky volgde zijn blik en keek door de etalage heen naar de straat, maar er was niets, niets bijzonders. Auto’s, voorbijgangers. Het was opgehouden met sneeuwen.

‘Hier hebben vroeger andere mensen gewoond, vroeger was het hier anders.’

‘Charly, je weet toch helemaal niet wie hier vroeger woonde.’

‘Maar je ziet het toch, je ziet het toch.’

‘Wij woonden hier vroeger toch ook niet.’

‘Wij wonen hier ook niet.’

‘Wij wonen hier wel.’

‘Wij wonen niet *hiér*. Hier.’

Berlijn, Prenzlauer Berg: tot 1989 was de winkel een bakkerij geweest. Een van de oude verkoopsters had de bakkerij na de Wende overgenomen en er met weinig geld een kiosk van gemaakt, een zogenaamde avondwinkel. In een kooitje achter de toonbank hield ze twee konijnen, tot ze problemen kreeg met

de autoriteiten en de konijnen weg moesten. Ze was tot laat in de avond open geweest en had kranten, sigaretten, bier, sterke-drink, chips en cola verkocht, en als de oude mensen uit de wijk zelf niet meer naar haar toe konden komen, kwam de vrouw met de krant en het bier en de sigaretten naar hen toe, maar dat was nu verleden tijd. De winkel bracht niet genoeg op, de huren in de wijk stegen, op haar vijfenzestigste stopte ze en toen kwamen Charly en Jackie, jonge mensen, en die namen de winkel over; het was precies wat ze zochten en ze hadden wat spaargeld. Ze gaven de muren een frisse lik verf, zwart en geel en donkerrood.

‘Je kijkt zo raar, wist je dat, Charly? Je krijgt zo’n rare blik, je spert je ogen zo wijd open, wat is er met je?’

‘Dat wilde ik net tegen jou zeggen, wist je dat? Wist je dat, schat? Je ziet er vreemd uit, de hele dag al, wat is er, waar denk je aan?’

‘Ik denk steeds dat er iets niet klopt, maar ik weet niet wat.’

‘Ik kan je wel vertellen wat er niet klopt, er komen niet genoeg mensen. Ik bedoel, de winkel loopt goed, maar evengoed komen er niet genoeg mensen –’

‘Dat komt door het weer, Charly.’

‘En dan trek jij een gek gezicht en zeg je dat ik een gek gezicht trek.’ Charly sperde zijn ogen weer open.

‘Denk je dat we ooit kinderen zullen krijgen?’

‘Natuurlijk, natuurlijk, maar vind je het daar niet nog een beetje vroeg voor? We hebben de winkel nog maar net open, kunnen we niet beter eerst hier de boel een beetje op orde krijgen, jij bent negenentwintig –’

‘Ik word dertig en jij hebt bijna geen haar meer op je hoofd.’

‘We hebben alle tijd van de wereld.’

Maar ze wist dat dat niet zo was. Ze voelde gewoon dat ze nooit kinderen zouden krijgen.

‘Maar goed,’ zei Charly, ‘stel nou eens dat, stel nou eens dat, laten we er eens goed over nadenken, laten we er eens goed van voor tot achter over nadenken,’ en weer sperde hij zijn ogen open, ‘van voor tot achter, fuck.’

De man had een thermoskan met koffie voor zichzelf klaarge-
maakt, een paar sneden brood. Hij nam de verrekijker en zijn
geweer mee, het jachtgeweer, maar geen hond. De hond was
voor de kerst gestorven. De oude man had tegen niemand ge-
zegd dat hij voor zonsopgang naar het bos zou gaan. Hij trok
zijn warme kleren aan, zijn laarzen, zijn lange jas en zijn hoed,
en toen hij over de binnenplaats liep floot hij naar zijn hond,
maar de hond kwam niet en toen herinnerde hij zich dat de
hond er niet meer was.

Er lag een dik pak sneeuw en de man kwam maar langzaam
vooruit over het bospad. Hij was al bijna anderhalf uur onder-
weg toen hij kort voor het ochtendgloren bij de hoogzit aan-
kwam. Hij was hier niet naartoe gekomen om iets te schieten.
Hij was hier alleen maar omdat hij van deze plek hield, de
hoogzit, de schemering, de akker voor hem, de bosrand erach-
ter. De man kwam hier vaak, ook in de winter, in de vroege
ochtend.

Hij had van de wolf gehoord, in de omgeving van Seelow;
dat lag verder naar het noorden. Hij wist dat wolven zwierven.

Wolven leven in roedels, maar soms moeten dieren de roedel verlaten en dan gaan ze zwerven om een nieuwe roedel te vinden. Ze kunnen grote afstanden afleggen, op een dag wel zeventig kilometer of meer.

De man zat boven op de hoogzit en keek uit over de besneeuwde akker, kort voor zonsopgang. Hij dronk koffie uit de thermoskan. Zijn vrouw had het nooit prettig gevonden wanneer hij alleen naar het bos ging; uit bezorgdheid, maar ook uit egoïsme of onzekerheid. Ze had het niet prettig gevonden als hij met de hond wegging en haar niet meenam.

Ze had het niet prettig gevonden dat hij haar alleen liet en ze had het niet prettig gevonden dat hij graag alleen was.

De man was niet gekomen om ergens op te schieten, hij had het wapen net zo goed thuis kunnen laten.

Het werd licht. De oude man zag die ochtend geen wild, geen reeën, geen wilde zwijnen. Hij meende iets te zien bewegen aan de bosrand, aan de overkant van de akker, maar toen hij door de verrekijker keek zag hij niets.

Plotseling voelde hij zich onwel worden, hij werd misselijk, zijn handpalmen zweetten, zijn hart ging tekeer. Zo komt de dood, dacht hij, zo is het.

Na een paar minuten ging het beter met hem, maar hij baadde in het zweet, hij wist dat hij terug moest, maar hij was bang dat hij het niet zou redden.

Uiteindelijk had Tomasz er zeventien uur over gedaan om van Warschau naar Berlijn te komen. Hij was laat in de ochtend van 16 februari vertrokken. 's Avonds was op de Duitse snelweg veertig kilometer voorbij de Poolse grens een tankwagen in een slip geraakt. De tankwagen was dwars op de weg komen te staan, was gekanteld, had vlam gevat en was ten slotte geëxplodeerd. Ruim veertig voertuigen moesten in de remmen en gleden boven op elkaar. Het had acht uur geduurd voordat de snelweg weer vrij was. Tomasz had tot drie uur 's ochtends in de file gestaan – voor hem de gloed van het vuur in het donker, later de schijnwerpers.

Nog geen tien meter bij hem vandaan had hij een wolf gezien, een wolf op de vluchtstrook.

‘Wat heb je, je hebt wat, je hebt een wolf gezien?’ zei Agnieszka lachend. ‘Je wordt gek, lieverd.’

Hij was nog maar net aangekomen en zat nu tegenover haar in de kleine keuken in haar flatje in Neukölln. Het was vier uur in de ochtend, misschien iets later. Ze had bijna niets te eten in huis, alleen thee en bier.

‘Ik heb bier voor je gehaald.’

‘Heb je geen soep? Het was zo koud in de auto, volgens mij word ik ziek.’

‘Je hebt geen wolf gezien –’

‘Ik heb acht uur in de koude Toyota gezeten.’

‘Waar heb je een wolf gezien?’

Ze huurden samen een goedkoop eenkamerflatje uit de jaren zestig. De woning was laag, donker en gehorig. De wanden waren dun. Aan het plafond van het kleine keukentje brandde een tl-buis.

‘Ga je nu naar de bouwplaats?’

‘Ja,’ zei hij.

‘O. Ik dacht dat je ziek werd.’

‘Op de vluchtstrook. Ik zag hem op de vluchtstrook.’

Ze lachte. Agnieszka was tweeëntwintig. Ze had al vanaf haar veertiende verkering met Tomasz. Hij was twee jaar ouder. Ze kwamen uit hetzelfde dorp, niet ver van Warschau. Nu woonden ze sinds drie jaar in Berlijn.

Ze maakte schoon in winkels en bedrijfspanden, in kantoor-tuinen en bij kunstenaars, bij filmmensen, bij journalisten; soms paste ze ’s avonds op hun kinderen. Ze was bij toeval in die kringen terechtgekomen en vervolgens steeds weer door de een aan de ander aanbevolen. Toen zij en Tomasz naar Berlijn waren gekomen hadden ze geen van beiden Duits gesproken. Nu sprak Agnieszka bijna foutloos Duits en verstond hij nog altijd zo goed als niets. Op de bouwplaatsen werkte hij vrijwel uitsluitend met Polen samen.

‘Langs de kant van de weg. Op de vluchtstrook.’

Ze werkten allebei veel, zo veel mogelijk, dag en nacht. Ze sliepen weinig. Als hij klaar was op de bouwplaats reed hij naar haar toe en hielp haar met schoonmaken, ’s nachts op de verla-

ten kantoorverdiepingen aan de Rosa-Luxemburg-platz, of in de Schönhauser Allee.

Ze werkten van een uur of zes, zeven 's ochtends tot diep in de nacht, van maandag tot zaterdagmiddag. Zaterdagavond gingen ze dansen.

‘Ik heb een foto gemaakt.’

Ze keek naar de foto.

‘Je hebt een foto gemaakt van een wolf.’

‘Dat zeg ik toch.’

‘Denk je dat er veel mensen een foto van de wolf gemaakt hebben?’

‘Nee. Niemand.’

‘Een wolf op de snelweg,’ zei ze. ‘In de sneeuw.’

‘In de file. Een wolf in de file.’

Ze lachte. Dat was grappig bedoeld geweest. Hij maakte zelden grapjes. Zo goed als nooit.

Ze hadden elkaar bijna vier weken niet gezien; hij had voor een familielid in de buurt van Warschau gewerkt. Ze keek hem aan. Ze kenden elkaar sinds hun jeugd. Ze waren al acht jaar samen. Ze waren samen naar Berlijn gegaan, ongetrouwd.

In de ogen van hun katholieke familie leefden ze in zonde. Ze waren destijds met de Toyota naar Berlijn gereden. Via vrienden hadden ze het flatje in Neukölln gevonden.

Ze leefden op chips en cola en koekjes en thee en bier, omdat ze in Duitsland niets anders lekker vonden en omdat ze geen tijd hadden om te koken.

Zij was altijd vrolijk, ze ging altijd door – ‘Mij krijgen ze niet stuk,’ zei ze altijd lachend – en nu, nu ze hem aan de keukentafel zag zitten, zag ze dat hij niet meer kon. Ze zag dat hij langzaam opgebrand raakte. De laatste maanden werd hij steeds

stillier. Sinds een tijdje vertrok hij vaak voor weken achtereen naar Polen, omdat een ver familielid daar werk voor hem had.

‘Tomeczek, heb je al overwogen om de opname te verkopen?’

‘De opname? Welke opname?’

‘De foto. De foto van de wolf.’

‘Aan wie zou ik die moeten verkopen? Wie wil die nou van me kopen?’